

Arany Tóth Mariann: A munkavállalók személyes adatainak védelme a magyar munkajogban (Szeged, Bába Kiadó, 2008)

A személyes adatok védelme a magánszféra, a *privacy* védelmének egyik tartóoszlopa.¹ E téma kiemelkedő jelentőségű a munkajog világában: az adatvédelem elkerülhetetlenül érintkezik mind az egyéni, mind a kollektív munkajoggal (gondoljunk akár egy álláshirdetésre beküldött, gyakorlatilag személyes adatok összességéből álló önéletrajzra², vagy az érdekképviseleti tagságra vonatkozó különleges adatokra). A munkáltató jogainak (mint például utasítás, felügyelet, fegyelmezés, minősítés) gyakorlása, illetve kötelezettségeinek (foglalkoztatás, bérfizetés, gondoskodás, etc.) teljesítése során óhatatlanul munkavállalói személyes adatoknak jut birtokába. Könnyen belátható, hogy a munkajogviszony sajátossága, a felek alá-fölérendelt helyzete a munkavállaló adatainak fokozott oltalmát teszi indokolttá.

Arany Tóth Mariann „A munkavállalók személyes adatainak védelme a magyar munkajogban” című könyve olyan hiánypótló munka, amelyet haszonnal forgathat mind a jogász, mind a laikus olvasó. A könyv a teljesség igényével dolgozza fel az adatkezelés témáját a munka világában, kitér a munkaviszony valamennyi létszakára, a létesítése előtti állásinterjútól a tartamon át egészen a megszűnésig/megszüntetésig, illetve az azt követő adatkezelésig. A mű központi kérdése meglehetősen gyakorlatias: mely esetekben jogszerű a munkáltatói adatkezelés?

A szerző a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (továbbiakban: Avtv.) mellett kimerítően tárgyalja az Alkotmány (Alk.), a Munka törvénykönyve (Mt.) a Polgári törvénykönyv (Ptk.) rendelkezéseit illetve utal a Büntető törvénykönyv (Btk.) vonatkozó szakaszaira. A bírói gyakorlatot elsősorban az Alkotmánybíróság határozatai, a Bírósági Határozatokban közzétett ítéletek, a szegedi városi valamint munkaügyi bíróság, illetve ítéletábra, továbbá a Csongrád Megyei Bíróság ítéletei tükrében mutatja be, s ugyancsak ismerteti az adatvédelmi biztos állásfoglalásait. A szerző kamatoztatja külföldi tanulmányútjai során megszerzett tudásanyagát is.³ Rendkívül impozáns bibliográfiájában a hazai munkák mellett tekintélyes mennyiségű német, illetve angol irodalmat sorakoztat fel, de hivatkozik francia szerzőkre is.

A mű négy nagy egységre tagozódik. Az adatvédelem és munkajog címet viselő első fejezet dogmatikai megalapozást ad, illetve definiálja az alapfogalmakat. A szerző a személyiségvédelem összefüggésébe helyezi az adatvédelmet. A személyes adathoz fűződő jog mind az Avtv., mind az Mt. fogalom rendszerében személyiségi jog, illetve ahogy a Ptk. fogalmaz, személyhez fűződő jog, mely az ember privát szférájának védelméhez való jogában konkretizálódik. A szerző a munkavállaló személyes adatainak védelmét az önálló munkáltatói mellékkötelezettségekhez sorolja, „melynek tartalma az adatvédelmi jog segítségével körvonalazható”.⁴ Ugyancsak e fejezet ismerteti az adatkezelés jogszerűségének

¹ Hajdú József: A munkavállalók magánszférájának védelme, különös tekintettel az adatvédelemre. Szeged, *Acta Jur. et Pol.* 2002; Alk. 54. § (1), Alk. 59. § (1).

² Lásd az 1271/A/2005. számú adatvédelmi biztos állásfoglalást.

³ Arany Tóth Mariann a bécsi és Lausanne-i egyetemen, illetve Trieri Munkajogi Kutatóintézetben végzett kutatásokat.

⁴ Arany Tóth Mariann, 2008, 36.

feltételeit. Értékes része a műnek a hozzájárulás kritériumait fejtegető alfejezet. Személyes adat csak két esetben kezelhető: ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy ha az adatkezelést törvény, vagy – törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben – helyi önkormányzat rendelete elrendeli.⁵ A hozzájárulás problémája különösen jelentős, hiszen sem az Mt., sem az Avtv. nem ír elő formakényszer, vagyis az írott hozzájárulás mellett akár a szóbeli hozzájárulás illetve a ráutaló magatartás is elegendő lehet. Felmerülhet az akarathiba (tévedés, megfélemlítés vagy fenyegetés) kérdése.

A könyv jelentős része, mintegy egyharmada a munkajogviszony keletkezését megelőző szakasz adatvédelmét veszi górcső alá. „A felek adatvédelemmel összefüggő jogai és kötelezettségei a munkaerő-felvételi eljárásban” címet viselő második fejezet különösen hasznos lehet a gyakorlat számára. A szerző részletesen ismerteti az adatfelvétel feltételeit a felvételi eljárásban. Az adatok nyomon követése különösen nehézkes például a jelígis álláshirdetéseknél, ahol gyakorlatilag ködbe vész az adatkezelő személye⁶. A szerző nagy szakértelemmel kalauzolja az olvasót az ún. szenzitív adatok világában. Többek között elemzésre kerül az ún. „tendencia-üzemek” kapcsán felmerülő szenzitív adatok (felekezeti hovatartozás, világnézet, politikai meggyőződés, valamely szervezethez való tartozás, etc.) felvétele, valamint az egészségi állapottal összefüggő adatok illetve a bűnügyi személyes adatok megismerhetősége. Katalógus-szerű összefoglalást kapunk a jelentkező adatkezeléssel összefüggő jogairól, s ugyancsak tárgyalásra kerülnek a jogellenes adatfelvétel jogkövetkezményei.

Ezt követően a harmadik fejezet a feleknek munkaviszony teljesítése során felmerülő, adatvédelemmel összefüggő jogait és kötelezettségeit elemzi. Az Mt. több helyen tartalmaz adatvédelmi rendelkezéseket: mindjárt a 3. §-ban kitér a munkavállalóra vonatkozó tény, adat, vélemény harmadik személlyel való közlésére,⁷ speciális szabályokat találunk az üzemi tanács véleményezési joga⁸; illetve az esélyegyenlőségi terv kapcsán⁹. Az Mt. ugyancsak kimondja, hogy a munkavállalótól csak olyan nyilatkozat megtétele vagy adatlap kitöltése kérhető, illetve vele szemben csak olyan alkalmassági vizsgálat alkalmazható, amely személyiségi jogait nem sérti és a munkaviszony létesítése szempontjából lényeges tájékoztatást nyújthat.¹⁰ „A munkavállaló személyes adatainak védelme a munkahelyi technikai eszközök használatának ellenőrzésekor” cím alatt információkat kapunk többek között a telefon illetve Internet használat ellenőrizhetőségéről. A klasszikus adatvédelmi kérdések – mint a munkahelyre érkező postai levél felbontása – mellett a szerző olyan, a mai korunkra jellemző mindennapi helyzeteket is vizsgál, mint a munkavállaló által küldött/fogadott e-mail megismerése vagy a drog teszt. A fejezet kiemelt figyelmet szentel a munkahelyen működő kameráknak, illetve a munkavállalói érdekképviselői szervek jogainak a technikai eszközök használatának ellenőrzésekor.

A negyedik, viszonylag rövid záró fejezet a munkaviszony megszűnése során, illetve azt követően felmerülő adatvédelmi helyzeteket vizsgálja. A dolgozatot lezáró nagy összeg-

⁵ Avtv. 3. § (1) bek.

⁶ Hegedűs Bulcsú: Az álláshirdetésekkal, valamint magán-munkaközvetítők adatkezelésével kapcsolatos követelmények. *Munkaügyi Szemle*, 2006/4.

⁷ Mt. 3. § (4).

⁸ Mt. 65. § (3) b).

⁹ Mt. 70/B. § (3).

¹⁰ Mt. 77. § (1).

zés helyett a szerző az egyes fejezetek végén, illetve az egyes alfejezetekben vonja le következtetéseit, leszámítva a negyedik fejezetet, ahol emiatt az olvasóban hiányérzet maradhat. Bár, ahogy már említettük, a mű széles körben lefedi az aktuális adatvédelmi kérdéseket, sajnos nem tér ki a közérdekű adatok védelmére.

* * *

Az adatvédelmi biztoshoz érkező munkaügyi vonatkozású beadványok száma évről évre növekszik. Nem csak az érintett munkavállalók, illetve érdekképviselői szerveik, hanem az adatkezelők, vagyis a munkáltatók maguk is egyre gyakrabban kérnek állásfoglalást.¹¹ A beadványokat olvasva már-már orwelli kép tárul elénk – szolgálati autóba szerelt GPS rendszer, a munkáltató által telepített kémprogramok, 24 órán keresztül működő biztonsági kamerák, a munkavállaló genetikai adatainak megismerése. Ezekről az esetekről hallva felmerül bennünk a kérdés, vajon mennyiben érvényesül az elv, mely szerint – törvényi korlátozásokkal – mindenki maga rendelkezik a személyes adatainak feltárásáról és felhasználásáról, s azokat csak az érintett beleegyezésével szabad kezelni, illetve az adatfeldolgozás útját mindenki számára követhetővé kell tenni.¹² A törvényi szabályozás számos kérdést hagy megválaszolatlanul. A szerző ezekre a problémákra keresi a megoldást, rámutatva az adatvédelmi szabályozás hiányosságaira,¹³ az egyes jogszabályok egymásnak ellentmondó rendelkezéseire. „A munkavállalók személyes adatainak védelme a magyar munkajogban” kétséget kizáróan hiánypótló munka, Arany Tóth Mariann szakavatottan kalauzolja mind a jogban járatos, mind laikus olvasót az adatvédelem ezen speciális területén.

¹¹ Statisztikai adatokat lásd: Tájékoztató a munkáltatókat gyakori adatkezeléseit érintő adatvédelmi biztosi ajánlásokról és okról. <http://abiweb.obh.hu/abi/index.php?menu=munkaugy&dok=11879>.

¹² 15/1991. (IV.13.) AB határozat.

¹³ A szerző álláspontja szerint az Atv. „háttérjogszabály” szerepe a munkajogviszonyban megkérdőjelezhető. Arany Tóth Mariann, 2008, 312.